

ПРОМИСЛОВИЙ ТУРИЗМ НА БУКОВИНІ

Промисловий потенціал Чернівецької області по-різному впливає на розвиток туризму. З одного боку, техногенне навантаження, що створюють промислові підприємства на територію області, негативно впливає на її рекреацію, а з іншого – власне вони є ресурсною базою розвитку промислового туризму [1].

Промисловий комплекс області, до складу якого входять підприємства харчової промисловості, виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, машинобудування, легкої промисловості, металургії та обробки металу, заготівля та перероблення деревини – становлять ресурси промислового туризму [2]. Організація туристичних маршрутів на ці об'єкти може зацікавити бізнесменів, промисловців, громадських та державних діячів (VIP туристів). При цьому, основна задача тур операторів – надати всебічну інформацію про вказані об'єкти, їх технічний, екологічний і економічний потенціал.

Промисловий туризм, це різновид культурно-пізнавального туризму спрямований на пізнання особливостей технологічних процесів діючі (або тих, що колись діяли) промислових підприємства та народних промислів, з метою задоволення пізнавальних, наукових, професійних, ділових, культурологічних потреб. Цей вид туризму в основному призначений для науковців, промисловців, студентів, бізнесменів, а також громадських та державних діячів (VIP-туристи) [2, с.11].

Така назва сформульована нами на основі тлумачення значення слова «промисел» в Академічному словнику української мови [7]:

- заняття яким-небудь ремеслом з метою добування засобів існування; дрібне ремісничє виробництво;
- місце, родовище, де добувають що-небудь; добувне промислове підприємство;

- галузь промислового виробництва.

Отже, народні промисли можна характеризувати як перший, дослідний (пробний) етап промислового виробництва, а тури на такі об'єкти і визначили назву туризму – промисловий.

Різноманітні технічні приспособлення, верстати, водяні млини, які були удосконаленням ремісничого промислу, з часом дали поштовх технічному прогресу, який охопив гірниче і металургійне виробництво. Було механізовано процеси дроблення та промивання руди. Розвивалося доменне виробництво. З'явилися токарні, свердлильні, шліфувальні, гвинторізні верстати, механічні молоти тощо. Удосконалилися водяні млини внаслідок застосування верхньобійного колеса. Це дало змогу будувати млини не тільки на річках, а й там, де були сприятливі умови для розвитку виробництва, регулювати силу та рівномірність дії водяних двигунів. Їх застосовували в усіх галузях виробництва.

Істотні зрушення відбулися у текстильній промисловості, зокрема у виробництві сукна. Самопрядка замінила веретено, горизонтальні та стрічкові ткацькі верстати – примітивні вертикальні. Поширилися сукновальні водяні млини. З'явилися в'язальні машини. Почалося виробництво шовкових та бавовняних тканин, панчіх. Від народних промислів почалося становлення індустріалізації виробництва, наступив другий етап технічного прогресу не зменшуючи історичного значення першого. Але кожен з них завжди цікавий для пошанувальників промислового туризму, його історії і сьогодення.

Запровадження турів на промислові підприємства і місця народних промислів створює їм сприятливі умови для покращення реклами власної продукції, іміджу компанії і галузі загалом, а для туристів – це можливість побачити на власні очі виробничі потужності, ознайомитися з історією розвитку промисловості, налагодити нові партнерські стосунки.

Студентам технічних, економічних, природничих спеціальностей екскурсія на виробництво буде не просто цікавою, а і корисною. Так студенти геолого-географічних спеціальностей зможуть ознайомитися зі структурою, особливостями діяльності підприємств, їх виробничими зв'язками, заходами спрямованими на охорону навколишнього природного середовища, що допоможе їм у вивченні територіальних природо-антропогенно-географічних комплексів тощо.

Чернівецька область (рис. 1) має площу 8,1 тис. км. кв. [3], а сама розташована в трьох природних зонах:

Рис. 1. Осередки промислового туризму Чернівецької області [2]

- лісостеповій – Прут-Дністровське межиріччя;
- передгірській – між Карпатами та р. Прут;
- гірській – Буковинські Карпати.

Туристичний комплекс області ґрунтується на багатих природних та історико-культурних рекреаційних ресурсах і розвинутій відпочинковій інфраструктурі. Чернівецька область – це благодатний район багатопрофільного літнього і зимового гірничо-спортивного туризму, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку, а також бальнеологічного лікування.

За своїм географічним розташуванням, багатими рекреаційними ресурсами, економічним потенціалом Чернівецька область є привабливим регіоном для розвитку міжрегіональної та міжнародної співпраці. Вона займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць і автомобільних доріг, трубопроводів і ліній електропередач. Транспортна мережа області досить добре розвинена. Залізничне, автомобільне та повітряне сполучення з'єднує Чернівці з містами Румунії, Молдови, Росії, Польщі, Болгарії.

Мінералогічні ресурси Чернівецької області мають родовища хлоридно-натрієвих, сульфатно-сірководневих, залістистих та інших мінеральних вод, а також мінеральні грязі, видобування і використання яких становить природні об'єкти промислового туризму.

Бессарабсько-Подністровський туристичний район охоплює Кіцманський, Заставнівський, Хотинський, Новоселицький, Кельменецький і Сокирянський райони, що тягнуться широкою (30-50-кілометровою) смугою у північній і східній частинах області. Це економічно найрозвинутіша частина краю із складною багатогалузевою структурою господарства. Тут розташований обласний центр м. Чернівці та інші промислові центри краю, що є перспективною базою для становлення промислового туризму в області. Промисловий потенціал області представляють біля 225 промислових підприємств, серед яких підприємства харчопереробного (ВАТ «Чернівцім'ясопромсервіс», ПП «Колос», ВАТ «Роси Буковини», ЗАТ ВКТФ «Буковинка», ДП «М'ясо Буковини», ВАТ «Новоселицький птахокомбінат»), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, машинобудування (ТОВ «Чернівецькій машинобудівній завод»), ремонту та монтажу машин і устаткування, легкої промисловості

(Чернівецьке акціонерне товариство відкритого типу «Трембіта»), виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, обробки деревини та виробництва виробів з деревини (ТОВ «Техно», ВАТ «Красноільський ДОК», Сторожинецький держлісгосп), крім меблів, виробництва іншої неметалевої, мінеральної продукції, які є індустриальними об'єктами промислового туризму [3].

Цікавим об'єктом промислового туризму у Чернівецькій області є загадкові білі кулі, що височіють на вершині хребта Томнатик (1565 м), що неподалік найпівденнішого села Гуцульщини – Сарату. Великі кулеподібні споруди мали військове призначення. На північному, західному та східному схилах гори, недалеко від білих куль, є ще група цілком закинутих або відносно збережених будинків колишнього військового гарнізону. Всі споруди можуть бути успішно задіяні в туристичній сфері як індустриальні об'єкти промислового туризму. До них слід віднести найцікавіший об'єкт в науково-пізнавальному і культурно-освітньому напрямі, одну з найбільших у світі Дністровську гідроакумулюючу електростанцію (ГАЕС) [4]. Її будівництво розпочато 1983 року. Основними функціями Дністровської ГАЕС є регулювання частоти і графіка навантажень в енергосистемі України, формування аварійного резерву. Споруди Дністровського комплексу ГАЕС і ГЕС, буферної греблі, розташовані в середній течії Дністра і призначені для вироблення електроенергії, розвитку зрошення, захисту від повеней, водопостачання населення і промисловості в зоні Придністров'я (рис. 1).

Основним призначенням ГАЕС є виробіток електроенергії в пікові години, тобто в найнеобхідніший для енергосистеми час, коли відбувається максимальне її завантаження. Забезпечення роботи ГАЕС проводиться шляхом перекачки води з нижнього водоймища у верхнє за рахунок надлишкових потужностей атомних та теплоелектростанцій, як правило у нічні години. А в години найбільшого енергоспоживання вода, накопичена у верхньому водоймищі, знову направляєтся в нижнє й використовується для виробництва електроенергії і її подачі в енергосистему України.

Споруди комплексного каскаду ГЕС і ГАЕС є високоєфективними сучасними підприємствами, що не надають шкідливого впливу на атмосферу і водне середовище. І введення їх у повну експлуатацію – це створення енергетичної незалежності

нашої держави.

Використовуючи безперервно поновлюване природне джерело енергії річки Дністра з високим коефіцієнтом корисної дії при перетворенні гідравлічної енергії в електричну (понад 90%), ГЕС комплексу виробляють близько 3,6 млрд. кВт дешевої електроенергії в рік, що дозволяє економити до 600 тис. тонн умовного палива в рік.

Водні атракції на ріці Дністер та екскурсії Дністровським каскадом ГЕС є цікавими для мандрівників, яких захоплює промисловий туризм.

Ресурсний потенціал промислового туризму становлять його об'єкти: індустріальні, природні та народні промисли (рис. 2).

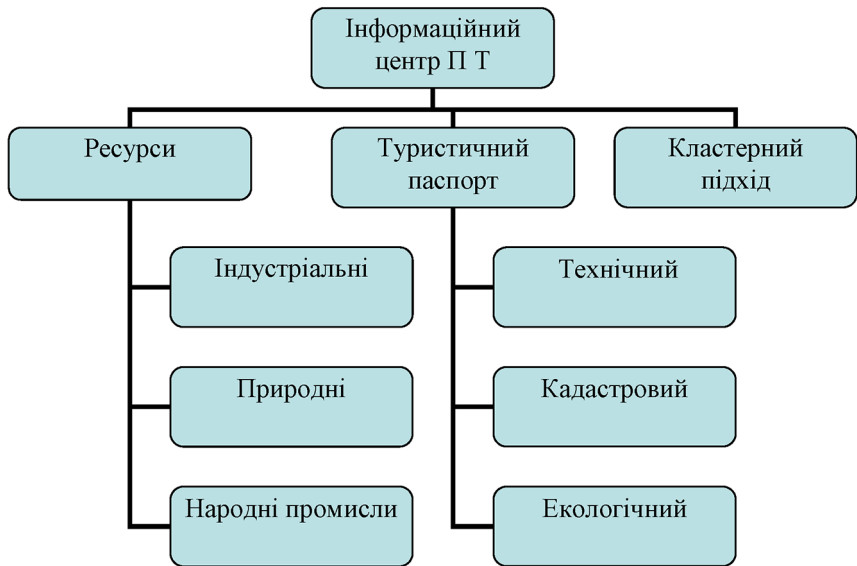

Рис. 2. Структура інформаційного центру промислового туризму

До індустріальних об'єктів промислового туризму відносяться: заводи, фабрики, електростанції, комбінати, летовища;

до природних – соляні промисли, карстові утворення, озокеритові утворення, нафтові промисли, промислові кар'єри, зоо-і фіто промисли, лікувальні грязі, мінеральні води;

до народних промислів – килимарство, ткацтво, вишивання,

різьба по дереву, кістці, рогу, лозоплетіння, художня обробка шкіри, декоративний розпис, гончарство, склороби-гутники, золотарі-ювеліри, ковалі.

Щоб зацікавити туристів до подорожі необхідно надати їм повну та різнобічну інформацію про маршрут і об'єкти, які вони будуть відвідувати. Іншими словами – розробити туристичний паспорт промислового туру [2], який буде поєднувати кадастровий, технічний і екологічний паспорти об'єктів маршруту.

Об'єкти промислового туризму та туристичний паспорт туру є основними складовими Інформаційного центру промислового туризму (ІЦПТ), завдання якого – сприяння ефективнішому використанню та розвитку туристичних ресурсів, підвищення їх конкурентоспроможності, надання необхідної інформації і консалтингових послуг. Реалізацію своїх завдань ІЦПТ здійснює через створення бази даних та налагодження зв'язків між власниками туристичної інфраструктури. Центри працюють як осередки розвитку промислового туризму і повинні володіти достовірною інформацією про вказані об'єкти, зберігати їх технічні, функціональні, правові та юридичні дані; містити оптимальні взаємозв'язки з різними об'єктами та державними органами влади, вихідні дані яких формують інформацію про промислові об'єкти, їх кількісний і якісний стан, підвищення рівня ефективності управління та раціонального використання. Робота Інформаційного центру повинна бути динамічною, вести безперервно контроль за процесами які впливають на вихідний продукт.

Обов'язковим елементом інформаційного забезпечення розробки туру є карта території, оскільки розробка маршруту є результатом картографічного моделювання і обов'язково повинна спиратися на оцінку території: її туристично-географічне положення, адміністративно-територіальний поділ, протяжність, конфігурацію, систему розселення і транспорту (рис.1).

Сьогодні для підвищення конкурентоспроможності регіону в індустрії туризму використовують кластерний метод. Туристичний кластер [6] – це ключова організаційна основа, яка поєднує підприємства туристичної та інших суміжних галузей у єдину систему, що дає змогу реалізувати пріоритетні задачі, які стоять перед підприємствами, установами, організаціями та сприятиме посиленню конкурентних переваг цього регіону. Шляхом

створення подібного об'єднання можна забезпечити фінансування та виконання навіть дуже амбіційних проектів у туристичній галузі, які за інших обставин для кожного окремого учасника були б неможливі. Для підвищення конкурентоспроможності області, завдяки кластерному методу, промисловий туризм відіграє важливу роль: відновлення виробництва, зайнятість населення, дохід у місцевий бюджет і т.д. При мінімальних інвестиційних надходженнях промисловий туризм здатен забезпечувати їх максимальну віддачу.

Різноманітність промислового туризму, як суспільного явища, зумовила комплексний, проблемно-цільовий підхід до його наукових і прикладних досліджень, вирішити які можна завдяки визначенню його механізму функціонування та геопросторової організації. На сьогоднішній день актуальною є проблема вдосконалення теоретико-методологічних та методичних положень промислового туризму, розширення його предметно-об'єктної сфери і проведення на цій основі прикладних досліджень, які й будуть визначати відповідність промислового туризму сучасним вимогам розвитку науки і суспільства.

На основі карти територіального розміщення осередків промислового туризму Чернівецької області, розроблена структура Інформаційного центру промислового туризму, що дасть можливість збору, аналізу і поширення даних про промислові об'єкти, вести моніторинг нових інформаційних показників, враховувати зміни структурних та функціональних зв'язків між різними туристичними об'єктами.

Промисловий туризм має всі перспективи для покращення соціально-економічного розвитку Чернівецької області, збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів і, відповідно, росту добробуту та зайнятості населення, підвищення міжнародного авторитету України як туристичної держави.

**Рецензент – кандидат географічних наук, професор
А. М. Молочко**

Література:

1. Пендерський О. В. Промисловий туризм в Україні: стан, перспективи розвитку [Текст] / О. В. Пендерський // Український географічний журнал. – 2010. – № 3. – С. 48 – 51.

2. Пендерецький О. В. Територіальна організація промислового туризму Карпатського суспільно-географічного району та основні напрямки її вдосконалення. Монографія [Текст] / О. В. Пендерецький // – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. – 2011. – 225 с.

3. Офіційний сайт Чернівецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oda.cv.ua>.

4. Дністровська ГАЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Дністровська_ГАЕС.

5. Любіцева О. О. Методика розробки турів. Навчальний посібник / О. О. Любіцева // – К. : Альтерпрес – 2003. – 104 с.

6. Александрова А. Ю. Туристские кластеры: содержание, границы, механизм функционирования [Текст] / А. Ю. Александрова // Экономические проблемы развития сервиса и туризма. – 2007. – № 2 – С. 51 – 61.

7. Словник української мови: в 11 томах. – Том 8 [Текст]. – 1977. – Стор. 229.

Надійшла до редакції 18 липня 2016 р.